

Agnieszka Kania

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0001-6246-3172

**PRAWNOKARNE ASPEKTY PRZERYWANIA CIĄŻY W OBLICZU
(NIE)NOWYCH WYZWAŃ INTERPRETACYJNYCH****Warunki legalności przerywania ciąży
w świetle polskiego ustawodawstwa**

Problematyka prawnoaborcyjna stanowi przykład jednego z bardziej złożonych zagadnień o charakterze interdyscyplinarnym. Integrując wiele dziedzin naukowych, ma ona również swoje prawne, w tym nawet prawnokarne, aspekty. Z perspektywy tej ostatniej płaszczyzny regulacji wydaje się, że szczególnie istotne w tej materii pozostaje nie tylko rozpoznanie, w jakich przypadkach zabiegi przerywania ciąży podlegają sankcjonowaniu prawnokarnemu¹, lecz także ustalenie innych, a przy tym równie doniosłych z punktu widzenia odpowiedzialności prawnokarnej, kwestii.

Koncentrując uwagę na wybranych zagadnieniach związanych z kryminalizacją przerywania ciąży za zgodą kobiety ciężarnej „z naruszeniem przepisów ustawy” – art. 152 k.k.², należałoby w pierwszej kolejności zauważyć, że zawarte w tym przepisie odesłanie wskazuje jednoznacznie, że przesłanki legalizujące przerywanie ciąży nie zostały określone wprost w przepisach Kodeksu karnego,

¹ Na temat możliwych modeli regulacji przerywania ciąży zob. m.in. Z. Skarżyński, *Z problematyki przerywania ciąży*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 9–12, s. 96; P. Hofmański, *Granice kryminalizacji aborcji w Europie Zachodniej. Analiza prawnoporównawcza*, „Przegląd Prawa Karnego” 1992, nr 6, s. 92–95; T. Pietrzykowski, *Etyczne problemy prawa. Zarys wykładu*, Katowice 2005, s. 249.

² Należy w tym miejscu odnotować, że ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na ustosunkowanie się do wszystkich problemów, które wiążą się z prawnokarnymi aspektami przerywania ciąży. Poza zakresem podjętych analiz pozostawiono więc nie tylko rozważania dotyczące m.in. regulacji z art. 152 § 3 k.k., lecz także innych przepisów prawnokarnych, istotowo powiązanych z przedmiotową problematyką.

lecz *de facto* w odrębnym akcie normatywnym, tj. w ustawie z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży³. Zgodnie z postanowieniami wspomnianej ustawy, dopełniającymi blankietową dyspozycję wspomnianego przepisu kodeksowego, przerywanie ciąży jest dopuszczalne w przypadkach, gdy: 1) ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej (art. 4a ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy; w przypadku niniejszej, tzw. medycznej przesłanki aborcyjnej ustawodawca nie wprowadza żadnego ograniczania terminowego do przeprowadzenia zabiegu), 2) badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (art. 4a ust. 1 pkt 2 cyt. ustawy; zgodnie z powołaną ustawą aborcja z tzw. przyczyn eugeniczno-teratologicznych jest dopuszczalna do chwili osiągnięcia przez płód zdolności do samodzielnego życia – art. 4a ust. 2 cyt. ustawy), 3) zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego (art. 4a ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy; przerywanie ciąży ze wskazanych tutaj tzw. względów kryminalnych jest dopuszczalne, jeżeli od początku ciąży nie upłynęło więcej niż 12 tygodni – art. 4a ust. 2 cyt. ustawy). Powyższe, jak można by odnieść wrażenie, „przepełnione” ujęcie regulacyjne nie uchybia wypracowanym zasadom techniki prawodawczej, jak również – co należy wyraźnie podkreślić – gwarancyjnym standardom stanowienia norm prawno-karnych. Nie bez racji przypomina się w judykaturze, że ustawodawstwu prawnokarnemu znane są przypadki regulacji, w których opis czynu zabronionego nie jest kompletny i *de facto* wymaga dopełnienia w przepisie odrębnym, przewidzianym w innym akcie prawnym. Stąd też zasadnie podniesiono, że „[p]rzyjęcie w art. 152 k.k. znamienia czynu zabronionego w postaci «przerywania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy» nie oznacza naruszenia zasady *nullum crimen sine lege*, skoro warunki dopuszczalności przerywania ciąży opisane są w ustawie, a brak jest wymogu, aby musiała to być ustawa o charakterze ustawy karnej”⁴.

Zdecydowanie więcej kontrowersji wzbudza natomiast kwestia prawidłowej wykładni wyróżnionych powyżej przypadków legalizujących przerywanie ciąży. Pojawiające się tutaj trudności, które są niewątpliwie dostrzegalne, zwłaszcza na

³ Dz.U. nr 17, poz. 78 ze zm.

⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z 25 maja 2016 r., IV KK 156/16, LEX nr 2071606; zob. także postanowienie Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2009 r., I KZP 29/08, OSNKW 2009, nr 2, poz. 15, w którym przypomniano także, że „[d]opuszczalne, a niekiedy nawet konieczne jest doprecyzowanie znamion ustawowych niektórych czynów zabronionych w aktach rangi podustawowej, to jest w rozporządzeniach. Takie działanie ustawodawcy nie narusza zasady *nullum crimen sine lege* zawartej w art. 1§1 k.k.”. Zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 21 grudnia 1995 r., IIŻKRN 158/95, LEX nr 24869; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 lutego 2001 r., P 2/00, OTK 2001, nr 2, poz. 32; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 lipca 2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, nr 6, poz. 62.

gruncie medycznej oraz eugeniczno-teratologicznej przesłanki aborcyjnej, stanowią następstwo nie tylko ich samego normatywnego ujęcia⁵, ale również wynikają one z pewnych zastrzeżeń natury merytorycznej. W kontekście wymienionej powyżej tzw. medycznej przesłanki aborcyjnej, odwołującej się do zagrożenia dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej, należałoby zaznaczyć, że choć jej pierwsza część redakcyjna wskazuje na jedną z najmniej kwestionowanych okoliczności legalizujących przerywanie ciąży, to jednak uwagę zwraca jej otwarty, niewątpliwie elastyczny charakter⁶. W piśmiennictwie zastrzega się przy tym wyraźnie, że przeprowadzenie zbiegu aborcji z powodu stwierdzonego zagrożenia dla życia kobiety ciężarnej powinno być jednocześnie zgodne z zasadą konieczności, która w istocie „wykluczy dopuszczalność przerywania ciąży wówczas, gdy możliwe jest uratowanie zarówno życia matki, jak i dziecka poczętego (np. przez cesarskie cięcie). Sposób działania wyznaczają w tym zakresie – jak podkreślono – stosowne regulacje dotyczące zasad sztuki lekarskiej”⁷.

Znacznie już więcej wątpliwości implikuje – przynajmniej *prima facie* – ustawowa okoliczność legalizująca aborcję ze względu na zagrożenie dla zdrowia kobiety ciężarnej. Mając na uwadze jej ogólne brzmienie, można by bowiem wywnioskować, że nie tylko pewność, ale również rzeczywiste prawdopodobieństwo zagrożenia zdrowia fizycznego lub psychicznego kobiety ciężarnej

⁵ Należy zaznaczyć, że ani ustawa o planowaniu rodziny, ani żaden akt wykonawczy do niej (co oczywiście znajduje wręcz przekonujące usprawiedliwienie) nie określa katalogu schorzeń, które pozwalałyby na przeprowadzenie zabiegu przerwania ciąży ze wskazanych przyczyn. W orzecznictwie wskazuje się przy tym, że choć posługiwanie się zwrotami niedookreślonymi stanowi tradycyjną technikę ustawodawczą, niebudzącą poważniejszych zastrzeżeń, to jednak – uzupełniająco – podkreśla się również, iż „[w]ymóg zachowania określoności regulacji prawnej ma charakter dyrektywy ogólnosystemowej nakładającej na ustawodawcę obowiązek jej optymalizacji w procesie stanowienia prawa. Ustawodawca – jak argumentowano – powinien dążyć do możliwie maksymalnej realizacji wymogów składających się na tę zasadę” – zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 maja 2006 r., P 18/05, OTK-A 2006, nr 5, poz. 53; zob. również wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18 marca 2010 r., K 8/08, OTK-A 2010, nr 3, poz. 23.

⁶ A. Kania, *Kontrowersje związane z kryminalizacją przerywania ciąży. Część I*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2011, t. XXVII, s. 100.

⁷ W. Wróbel, *Konstytucyjne gwarancje ochrony życia a przesłanki dopuszczalności aborcji*, w: *Konstytucyjna Formuła Ochrony Życia. Druk sejmowy 993*, Biuro Analiz Sejmowych (BAS), Warszawa 2007, s. 30; zob. także na temat istoty wspomnianej przesłanki aborcyjnej: A. Zoll, *Opinia prawna w sprawie oceny konstrukcji i skutków prawnych projektu zmiany art. 30 i 38 Konstytucji RP*, w: *Konstytucyjna Formuła Ochrony Życia. Druk sejmowy 993*, Biuro Analiz Sejmowych (BAS), Warszawa 2007, s. 104; T. Kaczmarek, *Prawo karne wobec moralności. Spory wokół moralnego i prawnego statusu płodu ludzkiego*, w: *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007, s. 91–92; M. Szewczyk, *Eutanazja – rozważania prawnoporównawcze*, w: *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok*, red. L. Tyszkiewicz, Katowice 1996, s. 189 i n.

uprawniałoby do przeprowadzenia aborcji z omawianej przyczyny⁸. Taki zaś kierunek wykładni pozostawałby zwłaszcza w sprzeczności z poglądem, że „[k]ażdy wypadek ograniczenia prawnej ochrony życia ludzkiego – w stosunku do standardów ogólnych – musi być traktowany jako środek o charakterze *ultima ratio*. [...] z uwagi na fundamentalny charakter prawa do życia w aksjologii konstytucyjnej, nie każde z dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji może uzasadniać godzące w nie rozwiązania. Bez potrzeby dalszego poszerzania argumentacji można stwierdzić, że zdecydowanie nieakceptowane w demokratycznym państwie prawnym, realizującym zasady sprawiedliwości społecznej i chroniącym życie oraz niezbywalną godność człowieka, byłoby ograniczenie prawnej ochrony życia człowieka w celu ochrony dóbr lokujących się niżej w hierarchii konstytucyjnej, np. własności i innych praw majątkowych, moralności publicznej, ochrony środowiska czy nawet zdrowia innych ludzi. Warunkiem ograniczenia prawa do prawnej ochrony życia jest więc zaistnienie sytuacji, w której jest niewątpliwe, że nie da się ono pogodzić z analogicznymi prawami innych osób. Przesłankę tę można określić ogólnie jako wymaganie symetrii dóbr: poświęcanego i ratowanego”⁹.

Od zasygnalizowanych trudności interpretacyjnych nie jest wolna druga z wymienionych indykacji legalizujących aborcję¹⁰. Poddając krytyce już samo ustawowe brzmienie omawianego skazania, podkreślono m.in., że w jego świetle samo duże prawdopodobieństwo – a nie fakt – upośledzenia (ciężkiego i nieodwracalnego) płodu bądź samo (duże) prawdopodobieństwo – a nie fakt wystąpienia – choroby (nieuleczalnej i zagrażającej życiu płodu) mogłyby samodziel-

⁸ Zob. w tym zakresie pochodzący z 2008 r. projekt wniosku RPO do TK w sprawie przepisów ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, <http://www.rpo.gov.pl/pliki/1202901674.pdf> (30.09.2018).

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2008 r., K 44/07, OTK-A 2008, nr 7, poz. 126.

¹⁰ Zob. w tym zakresie wniosek z 2017 r. (sygn. K 13/17), który skierowano do Trybunału Konstytucyjnego o orzeczenie, że: art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zd. 1 ustawy o planowaniu rodziny są niezgodne z art. 30 Konstytucji RP przez to, że legalizują praktyki eugeniczne w stosunku do dziecka jeszcze nieurodzonego, odmawiając mu tym samym poszanowania i ochrony godności człowieka – a w razie nieuwzględnienia powyższego o orzeczenie, że: art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zd. 1 ustawy o planowaniu rodziny są niezgodne z art. 38 w zw. z art. 30 i 31 ust. 3 oraz z art. 38 w związku z art. 32 ust 1 i 2 Konstytucji RP przez to, że legalizują praktyki eugeniczne w zakresie prawa do życia dziecka jeszcze nieurodzonego oraz uzależniają ochronę prawa do życia dziecka jeszcze nieurodzonego od jego stanu zdrowia, co stanowi zakazaną bezpośrednią dyskryminację oraz orzeczenie, że: art. 4a ust. 1 pkt 2 oraz art. 4a ust. 2 zd. 1 ustawy o planowaniu rodziny są niezgodne z art. 38 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz w zw. z art. 2 i art. 42 Konstytucji RP przez to, że legalizują przerwanie ciąży bez dostatecznego usprawiedliwienia koniecznością ochrony innej wartości, prawa lub wolności konstytucyjnej oraz posługują się nieokreślonymi kryteriami tej legalizacji, naruszając w ten sposób gwarancje konstytucyjne dla życia ludzkiego (dalej jako wniosek w sprawie K 13/17), <http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%2013/17> (30.09.2018).

nie przesądzić o dopuszczalności zabiegu przerwania ciąży z powodów eugeniczno-teratologicznych¹¹. Akcentując niezgodność omawianej przesłanki m.in. z zasadą *in dubio pro vita humana* stwierdza się także, że „art. 4a ust 1 pkt 2 umożliwia przerwanie ciąży w sytuacji, gdy upośledzenie dziecka w żaden sposób nie zagraża jego życiu (ani nie zagraża życiu lub zdrowiu matki), ani rozwojowi umysłowemu dziecka. [...] Uznanie za dopuszczalne przerwanie ciąży w sytuacji zdiagnozowania zespołu Turnera (zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 12 czerwca 2008 r., sygn. akt III CSK 16/08) albo łamliwości kości – dysplazji (zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 13 października 2005 r., sygn. akt IV CK 161/05), albo niewykształcenia jednej dłoni i przedramienia oraz braku uda z zachowaną stopą (zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 6 maja 2010 r., sygn. akt II CSK 580/09¹²) wskazuje, że nawet obiektywna wykładnia tej przesłanki nie chroni przed daleko idącymi konsekwencjami w postaci selekcji jednostek niewątpliwie zdolnych do życia, w tym zdolnych do ukończenia uniwersytetu i wykonywania zawodów zaufania publicznego”¹³. W konsekwencji zwraca się uwagę, że sam fakt upośledzenia płodu (czy stwierdzenia nieuleczalnej choroby) nie może – chcąc zwłaszcza pozostać w zgodzie z przepisami konstytucyjno-prawnymi – przesądzać *per se* o dopuszczalności zabiegu przerywania ciąży. „Ani bowiem dbałość o jakość przekazywanego kodu genetycznego (przesłanki eugeniczne *sensu stricto*), ani wzgląd na ewentualny dyskomfort życia chorego dziecka, nie może usprawiedliwiać decyzji o podjęciu działań zmierzających do spowodowania jego śmierci. Konstytucja nie zezwala bowiem – jak przekonywano – na podejmowanie decyzji pozwalających na pozbawienie życia z uwagi na jego niską «jakość» w sensie komfortu psychofizycznego”¹⁴. Stąd też można by dopowiedzieć, że „legalizacja zabiegu przerywania ciąży wyłącznie z uwagi na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu

¹¹ *Ibidem*.

¹² W powołanym tutaj judykacie wskazano: „Stanowisko, że upośledzenie płodu może być uznane za ciężkie i nieodwracalne wówczas tylko, gdy zagraża życiu dziecka, jest za daleko idące. Art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży wymienia dwie wyraźnie wyodrębnione przesłanki i sprowadzenie ich do jednej byłoby zabiegiem *contra legem*. O zagrożeniu życiu płodu mowa jest w drugiej z przesłanek wymienionych w art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży i uzupełnienie o takie ograniczenie pierwszej przesłanki jest niedopuszczalne, gdyż Sąd nie jest ustawodawcą. Przy możliwie najbardziej restrykcyjnej wykładni omawianego przepisu zdaje się nie ulegać wątpliwości, że wada płodu polegająca na niewykształceniu obu nóg i ręki i częściowej deformacji drugiej ręki stanowi jego ciężkie i nieodwracalne upośledzenie” – zob. wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., II CSK 580/09, LEX nr 602234.

¹³ Wniosek w sprawie K 13/17, http://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?&pokaz=do_kumenty&sygnatura=K%2013/17 (30.09.2018).

¹⁴ W. Wróbel, *Konstytucyjne gwarancje...*, s. 32.

albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, bez konieczności odnoszenia tych okoliczności do ewentualnego zagrożenia dla zdrowia (w tym zdrowia psychicznego) kobiety ciężarnej, pozostaje w sprzeczności w regułami konstytucyjnymi, w szczególności nie znajduje dostatecznego usprawiedliwienia w sposobie rozstrzygnięcia konfliktu między obowiązkiem ochrony życia dziecka poczętego a realizacją wolności kobiety i ochroną jej komfortu psychicznego¹⁵.

Ostatnią z ustawowych okoliczności legalizujących przerywanie ciąży stanowi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego (art. 4a ust. 1 pkt 3 cyt. ustawy)¹⁶. Pomimo że z przepisów ustawy o planowaniu rodziny nie wynika *expressis verbis* (w przeciwieństwie do poprzednio obowiązującej w tym zakresie regulacji¹⁷), że dla przeprowadzenia zabiegu aborcji w takich przypadkach konieczne byłoby uzyskanie stosownego zaświadczenia od prokuratora, to jednak niezbędność jego przedłożenia jest zarówno w teorii, jak również w praktyce „milcząco” traktowana jako warunek *sine qua non* dla jego wykonania. Na tle wskazanego tutaj wymogu pojawia się również pytanie, czy w przypadku tzw. przestępstw wnioskowych (np. art. 192 § 2 k.k.) konieczne byłoby uprzednie złożenie wniosku o ściganie, który stanowiłby *de facto* warunek uzyskania wspomnianego zaświadczenia. W kontekście rozważanego problemu wydaje się, że porzucenie wyłącznie na samym „uprawdopodobnieniu”, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego, przy jednoczesnym pozbawieniu organów ścigania możliwości zwerfikowania tego faktu, mogłoby nierzadko okazać się niewystarczające¹⁸.

Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za niezgodne z prawem przerwanie ciąży

Analizując prawnokarne aspekty przerywania ciąży, warto byłoby także odnieść się do pewnych rozbieżności dotyczących wskazania kręgu podmiotów mogących

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ R. Krajewski, *Problemy prawne wokół tzw. ciąży z gwałtu*, „Diariusz Prawniczy” 2009, nr 10–11, s. 98; J. Majewski, W. Wróbel, *Prawnokarna ochrona dziecka poczętego*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 5, s. 41.

¹⁷ Zob. art. 2 ust. 1 nieobowiązującej ustawy z 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, Dz.U. nr 12, poz. 61 ze zm. Warto również nadmienić, że ustawa o planowaniu rodziny przewidywała w art. 7 zmiany w zakresie obowiązującego wówczas Kodeksu karnego z 1969 r. W regulacji art. 149a § 3 pkt 4 d.k.k. wskazano, że uzasadnione podejrzenie, iż ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego, wymaga potwierdzenia stosownym zaświadczeniem wydanym przez prokuratora.

¹⁸ R. Krajewski, *Problemy prawne...*, s. 99. Zdaniem autora niewystraszające w tym zakresie mogłoby się również okazać podjęcie czynności, o których mowa w art. 308 k.p.k.; zob. jednak M. Filar, *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000, s. 194; J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Rozdział XXV Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 67.

ponieść odpowiedzialność karną za niezgodne z prawem przerwanie ciąży¹⁹. Zasadnicza kwestia w tej materii sprowadza się *de facto* do ustalenia, czy kobieta przerywająca ciążę wbrew warunkom ustawowym nie popełnia przestępstwa, czy też wręcz przeciwnie, wspomnianym czynem wypełnia ustawowe znamiona z art. 152 § 1 k.k., ale jednocześnie nie podlega ona ukaraniu. Udzielana w tym zakresie odpowiedź może bowiem okazać się odmienna w zależności od tego, czy poszukuje się jej wprost w ustawie o planowaniu rodziny, czy też w drodze wykładni wspomnianego przepisu kodeksowego. Odwołując się do pierwszej z wymienionych regulacji, należałoby bowiem przypomnieć, że cytowana ustawa o planowaniu rodziny, wprowadzając art. 149a do Kodeksu karnego z 1969 r. (art. 7 cyt. ustawy), przewidywała, że za „spowodowanie śmierci dziecka poczętego” jego matka „nie podlega karze”. Mając na uwadze, że wprowadzenie art. 149a d.k.k. został uchylony na mocy przepisów wprowadzających w życie Kodeks karny z 1997 r.²⁰, to jednak tylko w zakresie tych kwestii, które zostały w tym ostatnim unormowane. Ponieważ w obowiązującym Kodeksie karnym nie zawarto stosownego przepisu, traktującego o nieodpowiedzialności/niekaralności kobiety ciężarnej, to w konsekwencji przekonywano, że nadal prawnie wiążący pozostaje przepis cytowanej ustawy²¹. Przyjmując ten punkt widzenia, można by zatem dopowiedzieć, że kobieta ciężarna „tylko nie podlega karze”²². Niezależnie jednak od powyższego stanowiska w literaturze przedmiotu wyrażono zgoła odmienny – a przy tym ogólnie aprobowany – pogląd, w którym wyraźnie stwierdzono, że z kręgu możliwych podmiotów przestępstwa z art. 152 § 1 k.k. stosownemu wyłączeniu podlega kobieta ciężarna²³. Do wysunięcia takiego

¹⁹ Zob. A. Kania, *Między stabilnością a niezmiennością odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za niezgodne z prawem przerwanie ciąży*, w: *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, red. J. Brzezińska, Warszawa 2017, s. 82–87.

²⁰ Ustawa – Przepisy wprowadzające Kodeks karny z 6 czerwca 1997 r., Dz.U. nr 88, poz. 554 ze zm.

²¹ K. Daszkiewicz, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX KK. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 268–269. We wspomnianych przepisach wprowadzających Kodeks karny (art. 3 § 1 p.w.k.k.) przewidziano, że „[z] dniem wejścia w życie Kodeksu karnego tracą moc przepisy dotyczące przedmiotów w tym kodeksie unormowanych, chyba że przepisy tej ustawy stanowią inaczej”.

²² *Ibidem*.

²³ W judykaturze wskazano, że przyjęty przez ustawodawcę model ochrony życia w fazie przed urodzeniem, jak i po urodzeniu się człowieka zakłada objęcie ochroną prawnokarną życia: „dziecka poczętego – przed zachowaniami umyślnymi (art. 152, art. 153 i art. 157a k.k.; także takiego dziecka poczętego, które osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej), jak i jego matki w okresie ciąży – przed zachowaniami umyślnymi (np. art. 148 k.k., art. 153 k.k.) i nieumyślnymi (np. art. 154 k.k. w zw. z art. 153 k.k.), a także życie człowieka aż do jego śmierci, łącznie z ochroną życia dziecka podczas porodu - przed zachowaniami umyślnymi (np. art. 148 k.k., art. 149 k.k.) i nieumyślnymi (np. art. 155 k.k.). Specyfiką tego modelu jest także brak odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za jakiegokolwiek zachowania (umyślne albo

wniosku prowadziło po pierwsze utożsamienie kobiety ciężarnej (w kontekście normatywnego brzmienia art. 152 k.k.) z „przedmiotem zapośredniczającym realizację czynności sprawczej”²⁴, co w rezultacie nie pozwalałoby na aprobatę, że może być ona podmiotem (sprawcą) tego przestępstwa. Za takim kierunkiem wykładni przemawiało zwłaszcza użycie przez ustawodawcę zaimka „jej”, co tym samym skłaniałoby do stwierdzenia, że podmiotem czynu zabronionego z art. 152 § 1 k.k. jest *de facto* inna osoba niż sama kobieta, o której ciąży mowa w świetle analizowanej regulacji²⁵. Po drugie, w wyrażonym stanowisku, wyłączającym kobietę ciężarną z kręgu sprawców odpowiadających za niezgodną z prawem aborcję, utwierdzała ponadto, przewidziana w art. 152 § 2 k.k., konstrukcja podżegania oraz pomocnictwa²⁶. Obecność tych ostatnich rozwiązań przesądza bowiem o tym, że w sytuacji, gdy kobieta ciężarna ponosiłaby odpowiedzialność karną na podstawie art. 152 § 1 k.k., to w rezultacie *sui generis* regulacja niesprawczych form zjawiskowych, o których mowa w powołanym przepisie, okazałaby się zbędna, stanowiąc wprost legislacyjne *superfluum*²⁷.

nieumyślne) podjęte na szkodę dziecka poczętego. Modelu tego, z przyczyn aksjologicznych, można nie akceptować, można wskazywać na jego braki, w końcu można wysuwać postulaty *de lege ferenda*. Możliwy jest bowiem taki model ustawy karnej, w którym przewidziana zostałaby odpowiedzialność karna za zachowania nieumyślne podjęte wobec dziecka poczętego, a także taki, który wprowadzałby jednolitą intensywność ochrony życia od chwili poczęcia. Jednakże wprowadzenie takiego modelu uzależnione jest od woli ustawodawcy, który związany jest konstytucyjnym standardem ochrony życia. Dokonanie tego wymagałoby zatem zmian w prawie, a nie jest to możliwe – co oczywiste – w drodze wykładni” – zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 października 2008 r., I KZP 13/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 90. J. Bojke, M. Wantoła, *Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, nr 3, s. 89–90.

²⁴ M. Królikowski, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, s. 243; J. Długosz, *O (braku) zasadności pociągnięcia do odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za przerwanie ciąży (ujęcie prawnoporównawcze)*, w: *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, red. J. Brzezińska, Warszawa 2017, s. 62 i n.

²⁵ J. Bojke, M. Wantoła, *Wyłączenie odpowiedzialności karnej...*, s. 90.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Przedstawiony tutaj kierunek interpretacji uzyskał potwierdzenie w orzecznictwie sądowym, w którym również podniesiono, że „[c]zynność sprawcza określona w przepisie art. 152 § 2 k.k., odpowiada pomocnictwu i podżeganiu w rozumieniu art. 18 § 2 i 3 k.k. Odrębne uregulowanie tej formy popełnienia przestępstwa jest związane z tym, że kobieta ciężarna sama nie realizuje znamion czynu zabronionego. Dlatego też pomocnictwo i podżeganie do takiego czynu nie mogą być karane na zasadach ogólnych” – zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 16 marca 2015 r., II AKa 33/15, LEX nr 1680078; zob. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 grudnia 2015 r., II AKa 401/15, LEX nr 2004473, w którym stwierdzono, że „[p]rzepis art. 152 § 2 k.k. ma dość szczególny charakter, bowiem reguluje nakłanianie i pomocnictwo do czynu, który po stronie sprawcy (czyli kobiety ciężarnej) nie jest czynem zabronionym. W takiej sytuacji, co oczywiste, do podżegania i pomocnictwa nie stosuje się przepisów części ogólnej kodeksu karnego regulujących formy współdziałania przestępnego, bowiem przy tego typu prze-

Problematyka tzw. aborcji transgranicznej

Prezentując jeszcze inne wątpliwości, jakie pojawiają się przy analizie prawnokarnych aspektów przerywania ciąży, trudno byłoby nie ustosunkować się do wątpliwego w swej treści poglądu, że „[d]esygnatem «przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy» z art. 152§2 k.k. może być tylko takie «przerwanie ciąży», które podlega regulacjom prawa polskiego. Pojęcie to nie obejmuje zabiegów przerywania ciąży, które wykonywane są poza granicami Polski, bowiem polska ustawa nie reguluje zasad przerywania ciąży za granicą, nie można więc tam ustawy «naruszyć». Stosuje się to także do pomocy oraz nakłaniania do przerywania ciąży dokonanych w Polsce, gdy sam zabieg jest lub ma być dokonany poza granicami Polski. niesprawiedliwe byłoby bowiem karanie za pomoc bądź nakłanianie do zachowań zgodnych z prawem”²⁸. W kontekście zaprezentowanego stanowiska można by wywnioskować, że poniesienie odpowiedzialności karnej przez udzielającego pomocy bądź nakłaniającego do podlegającego prawnokarnemu wartościowaniu przerywania ciąży (w myśl rodzimego ustawodawstwa) nastąpi w zależności od tego, czy czyn zabroniony, do którego popełnienia się przyczynili, nastąpił w kraju, czy też poza jego granicami, a w tym drugim przypadku niezależnie również od wymogu stwierdzenia tzw. podwójnej przestępności tego czynu. Trafnie więc oceniono, że przeprowadzona w ten sposób swoista „dekryminalizacja pomocnictwa lub podżegania do aborcji transgranicznej w imię jakiejś «sprawiedliwości» nie zasługuje na akceptację i należy ją traktować jako nieuprawnione wyręczenie ustawodawcy”²⁹.

Karnoprocesowy status kobiety ciężarnej

Analizując problematykę prawnoaborcyjną, warto również rozważyć, czy kobieta wyrażająca zgodę na nielegalne poddanie się zabiegowi aborcji pozostaje – niezależnie od tego faktu – uprawniona do ewentualnego późniejszego złożenia oświadczenia, w którym wyrażałaby zamiar działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego jako strona zastępcza (art. 52 § 1 k.p.k.)³⁰? Powołany przepis

stępstwach ono nie zachodzi. Tym samym zbieżność opisu czynu stypizowanego w art. 152 § 2 k.k. z opisem podżegania z art. 18 § 2 k.k. i pomocnictwa z art. 18 § 3 k.k. odnosi się jedynie do charakterystyki znamion sprawstwa”.

²⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14, LEX nr 1514941.

²⁹ J. Kędzierski, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 kwietnia 2014 r., II AKa 37/14*, „Palestra” 2015, nr 9, s. 163; zob. także K. Kmań, *Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerywania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 77–78.

³⁰ Ustawa – Kodeks postępowania karnego z 6 czerwca 1997, t.j. z 14 września 2018 r., Dz.U. z 2018 r., poz. 1987.

karnoprosesowy przewiduje bowiem, że w razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe lub osoby pozostające na jego utrzymaniu, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia – prokurator, działając z urzędu³¹.

Podjmując próbę odpowiedzi na postawione powyżej pytanie, należałoby w istocie zastanowić się, czy za pokrzywdzonego – w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. – można uznać dziecko poczęte. Ustalenie powyższej kwestii stanowiłoby bowiem punkt wyjścia dla rozstrzygnięcia, czy – w przypadku, gdy doszło do zachowań określonych w art. 152 § 1 k.k. – jego matka jako osoba najbliższa mogłaby korzystać z uprawnień wynikających z art. 52 § 1 k.p.k. Odwołując się do wspomnianej regulacji art. 49 § 1 k.p.k., trzeba zaznaczyć, że z jego postanowień *expressis verbis* wynika, że pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo³². Stojąc *de facto* przed interpretacyjną koniecznością wskazania, jakie podmioty na gruncie przepisów karnoprosesowych uzyskują status osób fizycznych, warto w tym miejscu przypomnieć, że w samym Kodeksie postępowania karnego nie sprecyzowano w żaden sposób tego pojęcia, jak również nie odesłano w nim do innego aktu prawnego. Poszukując więc – nieco intuicyjnie – stosownych objaśnień na najbardziej adekwatnej w tej materii płaszczyźnie cywilistycznej, trzeba również zaznaczyć, że w regulacji Kodeksu cywilnego nie zdefiniowano analizowanego pojęcia. W piśmiennictwie cywilistycznym podkreśla się jednak, że dla wyjaśnienia terminu „osoba fizyczna” zasadnicza rola przypada pojęciu zdolności prawnej, o której mowa w art. 8 k.c.³³ Zdolność tę,

³¹ Z perspektywy niniejszej regulacji fundamentalne znaczenie ma pojęcie osoby najbliższej, które zostało normatywnie objaśniane w art. 115 § 11 k.k. Niniejsza definicja ustawowa pozwala zaś wywnioskować, że matka pozostaje osobą najbliższą dla swojego dziecka. Warto przy tym podkreślić, że rozważane tutaj „wstąpienie” przez osoby najbliższe w prawa pokrzywdzonego nie oznacza jednocześnie, że stają się one *per se* pokrzywdzonymi w znaczeniu materialnoprawnym. Ich uczestnictwo w postępowaniu karnym nie wynika bowiem z faktu „pokrzywdzenia”, lecz z przepisu ustawy, który uprawnia do przejęcia praw pokrzywdzonego w razie jego śmierci. Osoby najbliższe mogą, co należy również podkreślić, zastąpić pokrzywdzonego w realizacji jego praw, zarówno gdy pokrzywdzony w jakimś zakresie skorzystał, jak również w ogóle nie skorzystał przed śmiercią z przysługujących mu uprawnień. Zob. w tym zakresie m.in.: wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 30 września 2015 r., II AKa 232/15, LEX nr 1950399; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 7 kwietnia 2014 r., II AKa 74/14, LEX nr 1459083; zob. także K. Dudka, *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym*, Lublin 2006, s. 31; J. Karaźniewicz, *Uprawnienia osób najbliższych w razie śmierci pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 3, s. 150.

³² Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 listopada 2005 r., II KK 108/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 2094.

³³ Ustawa – Kodeks cywilny z 23 kwietnia 1964 r., t.j. z 10 maja 2018 r., Dz.U. z 2018 r., poz. 1025.

w myśl powołanego przepisu, nabywa się zaś z chwilą urodzenia³⁴. Na podstawie powyższego stwierdza się zatem, że „[o]sobą fizyczną jest każdy człowiek, który ma zdolność prawną, czyli każdy człowiek od chwili urodzenia. [...] jest to zatem osoba, która istnieje fizycznie, namacalnie, nie jest zaś jedynie pewną konstrukcją prawną”³⁵. W konsekwencji nasuwałby się wniosek, że *nasciturus* (czyli dziecko poczęte, ale jeszcze nienarodzone) nie posiada zdolności prawnej i tym samym nie jest osobą fizyczną, która mogłaby generalnie występować jako strona stosunków cywilnoprawnych³⁶. Niniejsza konstatacja nie pozostaje bez znaczenia dla podjętych tutaj rozważań. Zgodnie bowiem z jedną z dyrektyw wykładni systemowej, zakładającą, że interpretacja przepisu nie może przebiegać w izolacji od przepisów innych aktów prawnych³⁷, należałoby stwierdzić, że dziecka poczętego nie można uznać za osobę fizyczną w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k.³⁸, a w rezultacie również za pokrzywdzonego w rozumieniu tego przepisu³⁹. Wobec dotychczasowych ustaleń trzeba by zatem skonstatować, że skoro przepisy procedury karnej odmawiają dziecku poczętemu statusu pokrzywdzonego, to tym samym kobieta, która poddała się dobrowolnie nielegalnemu zabiegowi przerwania ciąży, nie może (na mocy art. 52 § 1 k.p.k.) wstąpić w jego prawa.

Niezależnie jednak od zaprezentowanego tutaj stanowiska warto zwrócić uwagę, że posiłkowanie się *stricte* cywilistycznym dookreśleniem pojęcia osoby fizycznej może okazać się nie w pełni satysfakcjonujące. Wyrażone w ten sposób pewne obiekcje wynikają przede wszystkim ze wspomnianego braku normatywnego zdefiniowania pojęcia „osoba fizyczna”, jak również pojęcia „człowiek”, za którego – w ujęciu doktryny prawa konstytucyjnego – uznaje się wszak „każdą istotę posiadającą genom ludzki na każdym etapie rozwoju, niezależnie od spo-

³⁴ Warto w tym miejscu nadmienić, że na mocy cytowanej ustawy o planowaniu rodziny do przepisów Kodeksu cywilnego wprowadzono art. 8 § 2, który przewidywał, że „[z]dolność prawną ma również dziecko poczęte; jednakże prawa i zobowiązania majątkowe uzyskuje ono pod warunkiem, że urodzi się żywe”. Przepis ten został uchylony na mocy ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz zmianie niektórych innych ustaw z 30 sierpnia 1996 r., Dz.U. nr 139, poz. 646.

³⁵ P. Księżak, w: *Tom I. Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Warszawa 2017, s. 107–108.

³⁶ *Ibidem*, s. 105 i n. Nie rozstrzygając w tym miejscu kwestii co do ewentualnej, warunkowo przyznawanej dziecku poczętemu zdolności prawnej, warto nadmienić, że sytuacja prawna *nascitura* nie jest z pewnością całkowicie obojętna przepisom prawa cywilnego (zob. zwłaszcza art. 927 § 2 k.c., art. 972 k.c., art. 994 § 2 k.c.). Zob. S. Kalus, w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Habdas, M. Frasz, Warszawa 2018, s. 59–60.

³⁷ Zob. J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 134 i n.

³⁸ Tak też w postanowieniu Sądu Najwyższego z 26 marca 2009 r., I KZP 2/09, OSNKW 2009, nr 5, poz. 37.

³⁹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 października 2006 r., I KZP 24/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 101.

sobu definiowania tego pojęcia w różnych ustawach zwykłych”⁴⁰. Już zatem choćby z tych dwóch powodów pojawiają się kontrowersje zwłaszcza co do możliwości jednoznacznego, w pełni przekonującego wyeliminowania dziecka poczętego z kręgu osób fizycznych, uznawanych za pokrzywdzonego w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k.⁴¹

Na kanwie wyrażonych wątpliwości należałoby – uzupełniająco – zastanowić się również nad tym, czy kobietę, która poddała się (za swoją zgodą) zabiegowi przerwania ciąży można uznać za pokrzywdzoną w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k., przyjmując tym samym, że przedmiotem ochrony w świetle art. 152 § 1 k.k. jest także życie i zdrowie kobiety ciężarnej. Niniejsze założenie wydaje się jednak co najmniej dyskusyjne, zwłaszcza z tego względu, że krąg pokrzywdzonych w rozumieniu art. 49 § 1 k.p.k. jest w istocie ograniczony zespołem znamion czynu będącego przedmiotem postępowania⁴². W piśmiennictwie wskazuje się, że przedmiotem ochrony na gruncie art. 152 § 1 k.k. jest *de facto* życie dziecka poczętego⁴³, a nie, jak zresztą zauważono w judykaturze, kobiety w ciąży⁴⁴. Przyjmując powyższą wykładnię, należy stwierdzić, że kobieta, która za wyrażoną uprzednio zgodą poddała się zabiegowi przerwania ciąży, nie mogłaby zostać uznana za pokrzywdzoną (art. 49 § 1 k.p.k.), a w konsekwencji m.in. dopuszczona do udziału w postępowaniu sądowym w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 54 § 1 k.p.k.).

Podsumowanie

Przeprowadzone rozważania pozwoliły zauważyć, że rozpoznanie intersujących z perspektywy podjętych analiz aspektów przerywania ciąży wymaga nie tylko umiejętnej interpretacji ustawowych znamion czynu wyrażonych *expressis verbis* w art. 152 § 1 i 2 k.k., ale również prawidłowej wykładni tych przepisów,

⁴⁰ T. Sroka, w: *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 941; zob. również orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1997 r., K 26/96, OTK 1997, nr 2, poz. 19.

⁴¹ J. Potulski, *Glosa do postanowienia SN z 26.03.2009 r., I KZP 2/09*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2014, nr 4, s. 138.

⁴² Uchwała Sądu Najwyższego z 15 września 1999 r., I KZP 26/99, OSNKW 1999, nr 11–12, poz. 69.

⁴³ A. Zoll, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017, s. 328.

⁴⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2009 r., I KZP 2/09, OSNKW 2009, nr 5, poz. 37; zob. także uchwałę Sądu Najwyższego z 26 października 2006 r., I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97; postanowienie Sądu Najwyższego z 30 października 2008 r., I KZP 13/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 90; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 16 października 2008 r., II AKa 255/08, LEX nr 477889.

które bądź stanowią ich bezpośrednie dopełnienie, bądź też wymagałyby uwzględnienia na etapie procesowym. W ramach końcowej refleksji warto jednocześnie podkreślić, że zasygnalizowane powyżej kontrowersje natury interpretacyjnej stanowią jedynie pewien wycinek obrazujący złożoność niniejszej problematyki. Podniesione wątpliwości *de lege lata* potęgują ponadto (można by dodać – *de lege ferenda*) – „konkurujące” ze sobą – próby zmian w zakresie analizowanej materii⁴⁵. Wysuwane propozycje przemodelowania dotychczasowego ujęcia prawa aborcyjnego odnoszą się zaś najczęściej (co nie pozostaje obojętne z perspektywy zakresu kryminalizacji przewidzianej w art. 152 § 1 k.k.) do ingerencji w obecny kształt okoliczności legalizujących przerywanie ciąży, ale również do wprowadzenia odpowiedzialności karnej dla kobiet poddających się niedozwolonym zabiegom aborcji. Należy przy tym zauważyć, że wspomniane propozycje legislacyjne pojawiają się niemal zawsze przy rekonfiguracji sił politycznych i są nierzadko motywowane względami *stricte* emocjonalnymi. Z tego też względu trudno byłoby zatem uniknąć – jak się wydaje – retorycznego pytania, w jak dużym stopniu okazują się one przejawem ambicji tych, którzy chcieliby się zapisać w historii jako reformatorzy prawa aborcyjnego?

Bibliografia

- Bojke J., Wantoła M., *Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, nr 3.
- Daszkiewicz K., *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX KK. Komentarz*, Warszawa 2000.
- Długosz J., *O (braku) zasadności pociągnięcia do odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za przerwanie ciąży (ujęcie prawnoporównawcze)*, w: *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, red. J. Brzezińska, Warszawa 2017.
- Dudka K., *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym*, Lublin 2006.
- Filar M., *Lekarskie prawo karne*, Kraków 2000.
- Hofmański P., *Granice kryminalizacji aborcji w Europie Zachodniej. Analiza prawnoporównawcza*, „Przegląd Prawa Karnego” 1992, nr 6.
- Kaczmarek T., *Prawo karne wobec moralności. Spory wokół moralnego i prawnego statusu płodu ludzkiego*, w: *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Andrzeja Gaberle*, red. K. Krajewski, Warszawa 2007.
- Kalus S., w: *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2018.
- Kania A., *Kontrowersje związane z kryminalizacją przerywania ciąży. Część I*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2011, t. XXVII.

⁴⁵ Zob. m.in. A. Kania, *Między stabilnością a niezmiennością odpowiedzialności...*, s. 87 i n.; zob. także R. Kokot, J. Jasińska, *Kilka uwag o ochronie życia poczętego w kontekście projektowanych zmian kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. XXXI, s. 13 i n.

- Kania A., *Między stabilnością a niezmiennością odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za niezgodne z prawem przerwanie ciąży*, w: *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, red. J. Brzezińska, Warszawa 2017.
- Karaźniewicz J., *Uprawnienia osób najbliższych w razie śmierci pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 3.
- Kędzierski J., *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 kwietnia 2014 r., II Akc 37/14*, „Palestra” 2015, nr 9.
- Kmąk K., *Naklanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2.
- Kokot R., Jasińska J., *Kilka uwag o ochronie życia poczętego w kontekście projektowanych zmian kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. XXXI.
- Krajewski R., *Problemy prawne wokół tzw. ciąży z gwałtu*, „Diariusz Prawniczy” 2009, nr 10–11.
- Królikowski M., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013.
- Księżak P., w: *Tom I. Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Warszawa 2017.
- Majewski J., Wróbel W., *Prawnokarna ochrona dziecka poczętego*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 5.
- Pietrzykowski T., *Etyczne problemy prawa. Zarys wykładu*, Katowice 2005.
- Potulski J., *Glosa do postanowienia SN z 26.03.2009 r., I KZP 2/09*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2014, nr 4.
- Skarżyński Z., *Z problematyki przerywania ciąży*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 9–12.
- Sroka T., w: *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Szewczyk M., *Eutanazja – rozważania prawnoporównawcze*, w: *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok*, red. L. Tyszkiewicz, Katowice 1996.
- Warylewski J., *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Rozdział XXV Kodeksu karnego. Komentarz*, Warszawa 2001.
- Wróbel W., *Konstytucyjne gwarancje ochrony życia a przesłanki dopuszczalności aborcji*, w: *Konstytucyjna Formuła Ochrony Życia. Druk sejmowy 993*, Biuro Analiz Sejmowych (BAS), Warszawa 2007.
- Wróblewski J., *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988.
- Zoll A., *Opinia prawna w sprawie oceny konstrukcji i skutków prawnych projektu zmiany art. 30 i 38 Konstytucji RP*, w: *Konstytucyjna Formuła Ochrony Życia. Druk sejmowy 993*, Biuro Analiz Sejmowych (BAS), Warszawa 2007.
- Zoll A., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część I. Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017.

Streszczenie

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na wybrane problemy interpretacyjne, które łączą się integralnie z prawnokarną typizacją zachowania polegającego na nielegalnym przerwaniu ciąży za zgodą kobiety ciężarnej (art. 152 § 1 k.k.). Analizując niniejsze zagadnienie, zwrócono uwagę nie tylko (*de lege lata*) na przesłanki legalizujące przerywanie ciąży oraz brak odpowiedzialności kobiety ciężarnej za niezgodą z prawem aborcję, lecz także na formułowane w zakresie niniejszych materii postulaty *de lege ferenda*. W podjętych rozważaniach ustosunkowano się również do problemu tzw. aborcji transgranicznej, jak również do karnoprosowego statusu kobiety ciężarnej, która – poddając się dobrowolnie zabiegowi przerwania ciąży – składa następnie oświadczenie, wyrażając w nim zamiar działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego jako strona zastępcza (art. 52 § 1 k.p.k.).

Słowa kluczowe: przerywanie ciąży, warunki legalności przerywania ciąży, brak odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej, aborcja transgraniczna

THE CRIMINAL LAW ASPECTS OF ABORTION IN THE LIGHT OF (NOT) NEW INTERPRETATION CHALLENGES

Summary

The aim of this article is to draw attention to interpretation problems which are integrally connected to the criminal law typification of the behaviour involving the illegal abortion, with the consent of the pregnant woman (Article 152§1 of the Polish Penal Code). By analysing this issue, attention was brought not only (*de lege lata*) to the prerequisites legalising abortion and lack of responsibility of the pregnant woman for an illegal abortion, but also to the *de lege ferenda* requirements developed in regards to these issues. In the considerations undertaken in the article, there is also an analysis of the issue of the so-called cross-border abortion, as well as of the criminal law status of a pregnant woman who, having willingly undertaken the abortion procedure, later submits a statement expressing the intention to act as an auxiliary prosecutor, as a replacement party (Article 52§1 of the Polish Code of Criminal Procedure).

Keywords: abortion, conditions for lawfulness of abortion, lack of criminal responsibility of a pregnant woman, cross-border abortion